

ЛЕКСИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ ТЕКСТУ ІДИЛІЙ ТЕОКРИТА (на матеріалі II, XIV і XV ідилій)

У статті йдеться про мімічні твори Теокріта, в лексичній структурі яких виділяються макроконцепти „людина і природа”, представлені відповідними тематичними полями, групами та рядами.

Ключові слова: Теокрит, мім, макроконцепт, тематичне поле, група, ряд, синонімічний ряд.

Теокрит – поет різножанровий, хоча й надавав перевагу буколічній поезії, про що свідчить те, що дванадцять творів із тридцяти є буколіками. Цілком іншими є його II, XIV і XV ідилії, які можна класифікувати як міські міми, тобто твори, що зображають побутові сценки за участю мешканців міста та найчастіше мають форму діалогу. Водночас існує думка, що ці Теокритові твори є радше літературними імітаціями [1: 221]. Незважаючи на це, більшість дослідників [2: 91; 3: 580-581; 4: 91-92] все ж називає зазначені ідилії мімами. Деякі вчені до цього списку додають й ідилію “Рибалки”, але її належність Теокритові не доведено. Ми згоджуємось із аргументованим твердженням М. Грабар-Пассек, яка в результаті ретельної філологічної і лексикологічної перевірки зазначила, що авторство Теокріта цієї ідилії не підтвердилось. Припускають, що її написав Леонід Тарентський [5: 287].

Своєрідними сільськими мімами можна вважати й деякі з буколік, зокрема I, III, IV, V, VI, VI, X та XI ідилії, які мають схожу з міськими мімами тематику та образи-персонажі [6: 82].

Метою даної наукової розвідки є з’ясування лексичних особливостей міських мів Теокріта, виявлення системи концептів даних творів та аналіз їхнього вербального вираження. Таким чином, основним **предметом** дослідження є лексика, що розподіляється за тематичними полями, групами та рядами, які всебічно характеризують виділені концепти. Оскільки подібного дослідження ще не було в українській лінгвістичній науці, то в цьому можна бачити його **актуальність**.

Людина є не лише центральним образом ідилій, а й головним макроконцептом поруч із значно менше представленим макроконцептом *природа*. У структурі кожного з них можна виокремити лексеми, поділені за різноманітними тематичними угрупованнями.

Макроконцепт *людина* представлено у міських мімах Теокріта тематичними полями “Людина” та “Побут”. Макроконцепт *природа* відображено лише в однойменному тематичному полі.

Отож, найширшим є макроконцепт *людина*. Одноійменне ТП складається з декількох тематичних груп, зокрема “Члени сім’ї”, “Рід занять”, “Соціальний статус людини”, “Номінації людини за різними ознаками”, “Психічний стан людини”, “Анатомія людського

тіла”. Очевидно, ядром поля будуть ὁ ἄνθρωπος (4 фіксації), а також похідне ὁ βροτός – смертна людина (1)¹, ὁ ἀνήρ – чоловік (26), ἡ γυνή – жінка (8).

ТГ “Члени сім’ї” формують десять лексем, серед яких варто виділити ТР “Батьки”: ὁ ἄπρος – тато, татусь (3), ἡ μήτηρ – матір (4) та ТР “Діти”: синонімічний ряд *дитина* – τὸ τέκνον (3), τὸ τέκος, ὁ παῖς (4), ὁ κῶρος, τὸ βρέφος (2); ὁ υἱός – син та ἡ θυγάτηρ – донька (2). Окремими є пари лексем ἡ νύμφη – молода дружина та ἡ γυνή – дружина, ὁ γαμβρός – наречений та ἡ νύός – наречена.

Теокріт згадав небагато професій. Всі вони переважно творчого характеру та згадуються одноразово: ἡ ἀυλητρίς – флейтистка, ἡ ἀοιδός – співачка, ὁ ζωογράφος – художник, ἡ ἔριος – ткаля.

Численнішою, ніж попередня, є ТГ “Соціальний статус людини”. Тут бачимо чітку ієрархію, починаючи від царя, котрий перебуває на чолі держави, аж до рабів, які складають “дно суспільства”. Отож, найвищими є статус царя ὁ βασιλεύς (3) та цариці ἡ βασίλισσα. У всіх випадках вживання цих слів Теокріт має на увазі єгипетського царя Птолемея Філадельфа і його дружину-сестру Арсіною. Характеристикою царя є й лексема ὁ μισθοδότας – роботодавець, хазяїн. Відповідними є й звертання до богинь “господиня, володарка”, що знаменують найбільшу пошану до них: ἡ δέσποινα – до Селени (1) і Афродіти (1), ἡ πότνια – до Селени (2) і Афіни (1), ἡ πότνα – до Селени (11). Досить високу та шановану позицію займає прошарок військовослужбовців, який представлено такими назвами: ὁ ἥρως – вождь, ὁ στρατιώτας – воїн (2), ὁ ἵπποδῶκτας – вершник та ὁ ἀσπίδιώτης – щитоносець. Нижній прошарок суспільства склали слуги та раби: ἡ τροφός – годувальниця, нянька, ἡ δοῦλα – рабиня, служниця, ὁ οἶνοχόος – виночерпій.

Окрему групу утворюють номінації людей за різними ознаками: кількістю – ὁ ὄχλος (4), ὁ ὄμιλος (1) “натовп, юрба”; віком – ὁ ἀλκυιώτης “ровесник”, ἡ παρθένος “дівчина” (2), ἡ πρεσβύτης, ἡ γράα “стара жінка”; місцем проживання – ὁ, ἡ γείτων “сусід, сусідка” та ὁ Μῦνδιος “житель міста Мінд, міндієць” (2); характером – ὁ φθόρος “марнотратник”, οἱ ἔρειοί “нахаби”.

ТГ “Психічний стан людини” надзвичайно об’ємна, адже охоплює види ментальної діяльності людини, її емоційний стан та сприймання світу через відчуття. В цій групі чимало лексем також зустрічаються одноразово. Закономірно, що вся представлена лексика цього поля – абстрактна.

ТР “Ментальна діяльність” характеризується лексикою на позначення “органів” формування думок і почуттів: серце, душа – ἡ φρήν (3), душа, думки – ὁ θυμός (2), думка – ἡ γνώμη, душа – ἡ ψυχή (2), розум – ὁ νόος. Процес мислення відображають відповідні дієслова: знати – γινώσκω (2), їсати (2) й *ἴσμι, οἶδα (3); забувати – λανθάνω (4); нагадувати – μνύσκω; не розуміти – ἀμυχανέω; відчувати, розуміти – αἰσθάνομαι; думати, вважати – δοκέω (8).

З усіх емоцій та почуттів, притаманних людині, Теокріт виокремив кохання. У II та XIV ідиліях тема нещасливого кохання є наскрізною, натомість у XV ідилії вона уже стає периферійною і згадується лише наприкінці твору. ТР “Кохання” представлений двома лексемами на позначення самого почуття: кохання, пристрасть – ὁ ἔρως (15) й ὁ πόθος (3). Лексемі ὁ ἔρως можна вважати ядром не лише даного тематичного ряду і групи, а

¹ Надалі якщо лексема зафіксована лише одноразово, такі дані не будуть подаватися у дужках.

й усього макроконцепту *людина*, адже кохання є центральною темою мімів. Фізичним виявом почуттів є поцілунок – τὸ φίλημα та його дієслівна форма φίλέω, яка має також значення “любити, ставитись по-дружньому” (4). Тему кохання висвітлюють і наступні дієслова: бути закоханим, любити – ἐρώω (3); бути приємним, подобатись – ἀνδάνω, ἀρεσκομαι (2); бути приємним, догоджати – χαρίζομαι.

Серед інших позитивних якостей людини, відображених у дієслівній лексикі, згадано *сміливість* толμάω – відважуватись, θαρσέω – бути сміливим (3); *турбота* ἀλέγω – турбуватись; *доброта* *ἤλιμι та εὐθυμέω – бути милостивим, добрим.

Негативні емоції у Теокріта представлено переважно дієслівними формами, окрім двох іменників ἡ ἄνια – горе, печаль й τὸ μέλημα – тривога, хвилювання. Цікавою є дієслівна пара, що відображає емоцію та її фізичний вияв, наприклад, δεδωκα – боятись і τρομέω – тремтіти від страху.

Негативне забарвлення мають зображення інших психічних станів, пов’язаних із *недоволенням* μέμφομαι – докоряти, сварити, ἐλτιμέμομαι – бути невдоволеним, дорікати; *душевним болем* μαίνομαι – божеволіти (4), ἀνιάω – засмучувати, мучити, ἐξαλαπάζω – виснажувати, κατατάκω – мучитись (від кохання), ἐκκαίω – мучити, набридати, πάσχω – терпіти, страждати; *ненавистю* ἀποστέρωω – ненавидіти.

До сфери ментальної діяльності людини варто віднести й її здатність до відтворення мовлення. Тут Теокріт використав чимало дієслівних форм, що часто відрізняються відтінками значення. Іменниковий склад групи представлено синонімічним рядами “слово” – ὁ λόγος (2), ὁ μῦθος (3) та “пісня” – ἡ ᾠοιδή, τὸ μέλημα із видовим поняттям ὁ ἰάλεμος – скорботна пісня. Серед дієслів найчастіше вживаними є λέγω (17), φαμί (11) – говорити та φράζομαι – дізнаватись (13). Сема “мовлення” представлена й у дієсловах μυθέω – говорити, стверджувати, φθεγγόμαι – говорити, видавати звуки (2), κωτίλλω – говорити, щебетати, πλαταγίσσω – говорити з широко відкритим ротом, тобто з дорійським акцентом, λαλέω – говорити, балакати, ἐρέω – говорити, розпитувати, але основний акцент тут зроблено на відтінках значення. Окремо стоїть група дієслів, що позначає зміну голосу при мовленні: καλέω – кликати (4), εἰσκαλέω – кликати до себе, κνυζάομαι – скрикувати, φωνέω – проголошувати, кликати (4), співати (1), ᾄδω і ἀείδω – співати, θρυλέω – бурмотіти, ψιθυρίσσω – шепотіти.

Досить часто в мімах, та й загалом у творах Теокріта, зустрічаються іменники на позначення частин тіла людини. В. Гусятинська вважає, що це спричинено вельми розвиненою в епоху еллінізму медициною [7: 11]. В біографії Теокріта є згадка про те, що він навчався лікарській справі на острові Кос під керівництвом Ерасістрата [8: 79]. Отож, групу “Анатомія людського тіла” можна поділити на кілька підгруп, що своєю чергою, складаються з тематичних рядів. Перша така підгрупа має назву “Голова”. Її гіперонімом будуть три лексеми: τὸ *κράς, ἡ κεφαλῆ ἢ ἡ κόρρα. Виокремлюємо ТР “Волосяний покрив”: ἡ θρίξ (2), ἡ κόμη – волосся, ὁ κίκκινος – локон волосся, ὁ ἰούλος – перше волосся на обличчі, ἡ γενειάς – борода, ὁ μύσταξ – вуса, τὸ ἀπότιμα – жмут вищипаного волосся. З останніми лексемами пов’язані також деякі цікаві дієслова, наприклад, γενεάω – носити бороду, кеῖρω – стригти волосся, λευκαίνω – покривати сивиною, καταβάλλω – відрощувати.

ТР “Обличчя” складається з восьми лексем. Це передусім τὸ προόσωπον – обличчя та його частини: ὁ κρόταφος – скроня (2), τὸ μέτωπον – чоло, τὸ οὖς – вухо, τὸ ὄμμα – око, ἡ γένυς – підборіддя, щоки, τὸ στόμα ἢ τὸ χεῖλος – рот, губи, тобто органи, що відповідають

за сприймання дійсності. Серед видів відчуттів у Теокріта згадується тільки зір і слух, які представлені лише дієслівними формами: дивитись, розглядати – ὀράω (15), εἰσοράω, ποθόρημι (2), θάομαι (3), νοέω, ἀθρέω; чути – ἀκούω.

У підгрупу “Тулуб і внутрішні органи” входять ТР “Кінцівки”: ὁ ὤμος – плече, ἡ χεῖρ – рука (2), τὸ γόνυ – коліно, τὸ σφυρόν – нога, ὁ ποῦς – нога, стопа (2); ТР “Внутрішні ріднини”: τὸ αἶμα – кров (2), ὁ ἰδρώς – піт, τὸ δάκρυον – сльоза; ТР “Груди”: τὸ στέρνον, τὸ στῆθος (3), ὁ κόλπος – груди матері. Окремо стоять іменники ὁ χρώς – тіло (5), τὸ δέρμα – шкіра, ἡ σάρξ – м’ясо, плоть, τὸ ὄστιον – кістка (3). Розглядаючи групу, пов’язану з найменуваннями частин людського тіла, варто говорити про партономію – структуру, в якій слова поєднуються відношенням “частина-ціле”, адже наприклад, губи – частина обличчя; обличчя – частина голови; голова – частина тіла [9: 222].

Важливу роль у формуванні макроконцепту *людина* та ключовим у мімах є ТП “По-бут”, що складається з п’яти тематичних груп: “Місто”, “Дім та його частини”, “Предмети домашнього вжитку”, “Одяг”, “Їжа та напої”. Головні герої аналізованих творів жили у місті, тому спершу розглянемо цю ТГ. Центральною в ній є лексема ἡ πόλις – місто, а також кілька лексем на позначення доріг: ἡ τρίδος – перехрестя трьох доріг, ἡ ἀμαξιτός – битий шлях та ἡ ὁδός – дорога. До останніх примикають іменники, що позначають єдиний згаданий у Теокріта засіб пересування ἡ ἄντυξ – колісниця й τὸ τέθριππον – колісниця, запряжена четвіркою коней, які використовувались у демонстраційних цілях на святковій процесії ἡ ποιλιά (2). Серед будівель в аналізованих творах можна відзначити місця для тренувань героя другої ідилії Дельфіса – τὸ γυμνάσιον та ἡ παλαίστρα (3). По одному разу згадуються ἡ αὐλά – царський двір та ἡ σκαῖνά – торговий намет, шатро.

Основна дія мимів відбувається у будинках головних героїв, тому ТГ “Дім та його частини” така численна. Більшість такої лексики вживається у другій ідилії, що зумовлено сюжетною лінією твору. На головну героїню вплинули, очевидно, давні асоціації жінки з домашнім вогнищем, тобто постійним перебуванням в домі. Звичайно, в елліністичний період такі уявлення вважалися застарілими [10: 104]. Будинок уособлює внутрішній світ Сімайти, там вона страждає і водночас пізнає кохання. Привертає увагу синонімічний ряд “Дім, помешкання”: τὸ δῶμα (13), ὁ δόμος, τὸ στέγος, τὸ μέλαθρον, ὁ χῶρος та ἡ οἶκσις, з них лише останні два зустрічаються у чотирнадцятій та п’ятнадцятій ідиліях відповідно. Внутрішні приміщення у будинку позначають ὁ θάλαμος – покій, спальня та τὸ ἀμφίθυρον – кімната з дверима з обох сторін.

ТР “Двері та ворота” у другій ідилії має значення фізичного переходу між внутрішнім і зовнішнім світами, тобто між будинком і містом [10: 106]. Частина цієї лексики згадується й в інших творах. Це лексеми: ἡ θύρα – двері (5), а також із прикметником при пропущеному слові ἡ αὐλεία [θύρα] – вхідні (зовнішні) двері, ἡ δικλῖς – двостулкові двері чи ворота, ἡ πύλη – брама. Доповнюють цей ряд іменники ὁ μοχλός – засув й ἡ φλιά – дверний стояк. Символізм лексики на позначення дверей походить із давніх релігійних та фольклорних уявлень греків [11:251]. На початку ідилії Сімайта скаржиться, що Дельфіс уже довгий час не стукає у її двері (θύρα) (II: 6), а наприкінці твору, проклинаючи його, бажає йому постукати у браму (πύλη) підземного царства Аїда, тобто померти (II: 160). Двері мають певне обрядове значення: служниця Сімайти повинна розтерти спеціальну суміш трав на дверях Дельфіса (II: 59), а той, закохавшись в іншу дівчину, прикрашає її дім і двері вінками (II: 153).

Незамінними предметами інтер'єру дому були ложе, постіль – ὁ κλιντήρ (2), τὸ δέμνιον, τὸ λέκτρον, ἡ κλίνα і крісло – ἡ δίφραξ, ὁ δίφρος, а також їх дієслівні відповідники κεῖμαι – лежати, παρακλίνω – лежати поруч або разом, *ἔζομαι – сидати (2).

Лексеми ТГ “Предмети домашнього вжитку”, окрім п'ятьох, зустрічаємо лише у XV ідилії (всі іменники вжито одноразово). В цій групі виокремимо ТР “Ємкості для зберігання”: *одягу* ἡ λάρναξ – скриня; *їжі* ὁ ταλαρίσκος – кошик; *трав* ἡ кіστη – ящик; *олії* ἡ ὄλλα – шкіряна пляшка, τὸ ἀλάβαστρον – алебастровий флакон. Поза лексичними утвореннями залишаються предмети, що так чи інакше використовувались у побуті: τὸ πλάθανον – дошка для печива, ὁ πελεκύς – сокира, ἡ λαμπάς – факел, ὁ λύχνος – світильник, ἡ κλάξ – ключ, τὸ σμῆμα – мило, τὸ ποτίκρατον – подушка, τὰ ποικίλα – вишитий килим, ὁ τῆπις – килим, покривало.

Миські міми Теокріта є важливим джерелом для дослідження давнього одягу, зокрема жіночого. Особливо інформативною в цьому плані є XV ідилія, головними героїнями якої є дві жінки, котрі йдуть на свято Адоніса. З цієї нагоди Праксіноа та Горго ошатно вдягаються. Кілька лексем формують ТР “Верхній одяг”, зокрема, ἡ ζυστής – кеїстіда, τὸ ἀμλέχωνον – плащ (3), ἡ περονатρίς і τὸ περόναμα – перонема (одяг без рукавів, з двох полотнищ, скріплених по боках застібками), τὸ ἐμπερόναμα – плащ із зашіпкою. Цікавою є спільнокоренева з останніми трьома іменниками дієслівна форма περονάομαι – заколювати, застібати на собі. Це жіночі моделі. У двох випадках згадуються й чоловічі плащі – ἡ χλαῖνα і τὸ λῶλος. ТР “Нагільний одяг” складають лише назви жіночого вбрання: τὸ θερίστριον – терістій (літній одяг), ὁ χιτών – хітон, τὸ χιτώνιον – хітончик, ὁ πέπλος – пеплос. Серед інших елементів зовнішнього вигляду, які можна узагальнити сучасним словом “аксесуари”, ἡ θολία – толія (жіночий капелюх із широкими краями), ἡ ζώστρα – пов'язка, ἡ πῆρα – сумка та ἡ κρηπίς – чобіт, взуття. Можна виокремити й ТР “Матеріали для пошиття одягу”: ὁ ἰστός – тканина, ἡ βύσσος – вісон, тонке полотно, ὁ πόκος – зістрижена шерсть, руно, τὸ νῆμα – нитки, пряжа, ἡ κυνάς – груба шерсть, τὸ ἄωτον / ὁ ἄωτος – шерсть, руно.

До ТП “Побут” відносимо й ТГ “Їжа” з гіперонімом лексею τὸ εἶδαρ – їжа. У XIV ідилії Есхін описує своєму другові меню бенкету, названим “пяятикою”: ὁ πότος і ἡ πόσις. На святковому столі були ὁ κοχλιάς – мольск, устриця, ὁ βολβός – цибуля порей, особливе вино, яке на запах було ніби з виноградного точила – ἡ λανός. Відомо, що в античні часи пили вино наполовину розчинене з водою, чисте вино використовувалось переважно для здійснення узливання (II: 152) або проголошення шанобливого тосту-побажання (XIV: 18). Хліб випікали з пшеничного борошна τὸ ἄλευρον (2), а ячмінна крупа τὸ ἄλφιτον і висівки τὸ τίτυρον, як зазначено в одному з аналізованих творів (II ідилія), використовувались у магичних обрядах.

Макроконцепт *природа* відображається відповідним тематичним полем, яке в мімах Теокріта представлено не так широко, як, наприклад, в буколіках, де природа стає не просто фоном для дії, а головним персонажем. Виділяємо мікрополя “Нежива природа” і “Жива природа”. В межах цих мікрополів можна також виокремити тематичні групи і ряди, але вони будуть значно менші і неповні у порівнянні із лексичним складом буколік.

Розглянемо мікрополе “Нежива природа”. Це ТГ “Час”, що складається з лексем ὁ χρόνος – час (3), ἡ ὥρα – пора (2), τὸ ἔτος – рік, ἡ νύξ – ніч (5) та τὸ ἄμαρ – день. Слово “час” вживається переважно метафорично, набуваючи ознак живої істоти: ὁ δὲ χρόνος

ἄνυτο φεύγων – час тіканочи, відходив (II: 92), ἐπισχερῶ ἐς γένυν ἔρπει \ λευκαίνων ὁ χρόνος – час поступово підкрадеться до бороди, роблячи її сивою (XIV: 69–70). Слово “ніч” згадується переважно у другій ідилії, адже саме в цю пору займалися різними магічними обрядами. Сімайта характеризує ніч як εὐκαλος – спокійна, безтурботна (II: 167).

ТГ “Небесні явища” також складається з невеликої кількості лексики: це власне лексема ὁ ὠρανός – небо та два тематичні ряди. Більш чисельним є ТР “Небесні світила”: ὁ ἀστήρ – зірка, дублетні форми ἡ μήνη і ἡ μηνάς – місяць, ἡ Σελάνα – Селена (14), ἡ Σελαναία – Селена, ἡ Ἀώς – Еос. З ними пов’язаний прислівник ἀώθεν – з настанням зорі, на світанку. Останні три іменники називають богинь відповідних небесних світил – місяця і ранкової зорі. ТР “Небесні явища” складається з лексем ἡ χιών – сніг, ἡ ἕερσα й ἡ δρόσος – роса, ἡ ἀήτη – вітер. Сімайта називає перші дві лексеми, коли описує своє хвилювання від того, що Дельфіс зайшов у її дім: все її тіло наче покрите снігом, а на лобі виступив піт, наче волога роса (II: 106–107). Теоокріт називає зірки супутниками ночі (Νυκτὸς ὀπαδοί II: 166), а щодо богинь, які уособлюють небесні світила, застосовує гомерівську метафору з класичними епітетами. Порівняймо у Гомера: ἦμος δ’ ἠριγένεια φάνη ῥοδοδάκτυλος Ἥως – Леде з досвітньої мли зайсніла Еос розоперста [II, I: 477] й у Теоокріта: σάμερον, ἀνίκα πέρ τε ποτ’ ὠρανὸν ἔτρεχον Ἴπποι Ἀῶ τὰν ῥοδόπαχυν ἀπ’ Ὠκεανοῖο φέροισαι – сьогодні, коли на небо вибігли коні, несучи розоперсту Еос із Океану (II: 147-148) і за тою ж моделлю Ἀλλὰ τὸ μὲν χαίροισα ποτ’ Ὠκεανὸν τρέλε πάλλως, \ πότνι [...] Χαίρε, Σελαναία λιπαρόχροε – Але зараз царице, радіючи, поверни коней до Океану [...] Бувай, сяюча Селено (II: 163-165).

ТГ “Водні масиви” представлена лексемами τὸ ὕδωρ – вода (3), ὁ πόντος – море, ὁ Ὠκεανός – Океан (2) та τὸ κύμα – хвиля. Багатшою є ТГ “Земля”: це дві лексеми-гіпероніми ἡ γῆ, ἡ γῆ, ἡ γῆ та іменники на позначення *підвищення* τὸ ὄρος – гора, *заглиблення* ὁ ἕλος – нора та *частини суші біля води* ἡ δῖων – морський берег. У межах групи можна виокремити ТР “Мінерали та метали”: ἡ πίσσα – смола, τὸ νῆτρον – нітр, види соди або поташу, ὁ ἀδάμας – адамант, твердий метал або сплав, ὁ ἄλλς – сіль, τὸ ἀργύριον – срібло (2), ὁ χρυσός – золото (2).

Мікрополе “Жива природа” складають тематичні групи рослини і тварини. Гіперонімом першої є слово τὸ φυτόν – рослина. Дана ТГ включає п’ять тематичних рядів. Це лексика на позначення “сукупності рослин”: ὁ κῆπος – сад та ἡ ὕλη – ліс, чагарник; “дерев”, тут гіперонімами є ἡ δρῦς й τὸ δένδρον, види дерев ἡ ἕβενος – ебенове дерево, ἡ δάφνη – лавр (2), ἡ λευκή – біла тополя; “трав”: τὸ ἵππομανές – аркадська рослина, що дуже збуджувала коней, ἡ θάψος – тапс (рослина, яка дає жовтий барвник), ὁ ἐλίχρυσος – безсмертник, τὸ ἄννηθον – кріп. ТР “Частини рослин”: τὸ ἄκρον – верхівка дерева, у переносному значенні “вища влада”, ὁ ὄζος – гілка (2), τὸ ἔρνος – молода гілка, τὸ ἄνθος – квітка та τὸ μάλον – яблуко і ТР “Продукти рослинного походження”: τὸ φύκος – рум’яна (їх виготовляли з водоростей), τὸ μύρον – миро (пахуча рослинна олія), τὸ ἔλαιον – оливкова олія, τὸ ὄζος – виноградний оцет й τὸ μέλι – мед.

ТГ “Тварини” представлено гіперонімом τὸ ἔρπετόν та кількома тематичними рядами. Досить численним є ТР “Домашні тварини”, куди входять свиня – ὀ і ἡ ὕς, ὁ χοῖρος; вівця, баран – ὀ і ἡ οἶς, бик – ὁ ταῦρος, собака – ὀ і ἡ σκύλαξ, ὁ κύων (2), молодий кінь чи кобила – ὀ і ἡ πῶλος (2), кінь чи кобила – ἡ і ὁ ἵππος (5). Менше представлений ТР “Дикі тварини”: гіперонім τὸ θηρίον, видові ἡ λέαινα – левиця, ὁ λύκος – вовк (2); Λύκος – як

ім'я (4), ἡ γαλέη – дрібний хижак (очевидно, малася на увазі одомашнена кішка – *O. I.-B.*), ὁ μῦς – миша. Сюди ж можна зарахувати земноводних ὁ ὄφεις – змія та ἡ σαύρα – ящірка, а також ὁ μύρμαξ – мурашка й ἡ βδέλλα – п'явка, остання виступає з означенням λιμνῆτις – болотяна.

У так званих міських мімах Теокріта основний акцент зроблено на зображенні людини, її фізичного та психічного стану, проживання в побутових умовах, що можна пояснити домінуванням в елліністичний період антропоцентричності. Макроконцепт *людина* представлено значно ширше (близько 230 лексем), ніж макроконцепт *природа* (80 лексем). Природа для жителя міста є незначним зовнішнім чинником і розглядається крізь призму міського побуту. Натомість у буколіках найяскравішим є відношення людина – природа. Аналіз лексики на позначення людини і природи демонструє унікальність індивідуального стилю Теокріта, його мова багата і різноманітна, про що свідчать численні тематичні угруповання та синонімічні ряди.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Литературный энциклопедический словарь / Под общ. ред. В. М. Кожевникова, П. А. Николаева. Редкол.: Л. Г. Андреев, Н. И. Балашов, А. Г. Бочаров и др. — М. : Сов. энциклопедия, 1987. — 752 с.
2. Brill's Companion to Greek and Latin Pastoral / Ed. by M. Fantuzzi and T.Papanghelis – Brill, Leiden, Boston, 2006. – 654 p. – ISBN-13: 978-90-04-14795-9. – ISBN-10: 90-04-14795-0.
3. The Cambridge History of Classical Literature. Vol. 1 Greek Literature / Ed. by P. E. Easterling and B. M. W. Knox – Cambridge University Press, 2008. – 919 p. – ISBN 0-521-21042-9.
4. *Gutzwiller K.* A Guide to Hellenistic Literature. – Blackwell Publishing, 2007. – 261 p. – ISBN-13: 978-0-631-23321-3 (hardcover: alk. paper). – ISBN-13: 978-0-631-23322-0 (pbk.: alk. paper).
5. *Феокрыт. Мох. Бион.* Идиллии и эпиграммы / Перевод и комментарий М.Е. Грабарь-Пасек. / Отв. ред. Ф. А. Петровский. – М.: Изд-во Академии наук СССР, 1958. – 326 с.
6. *Цисык А. З.* Мим и мимесис в идиллиях Феокрыта (Некоторые аспекты подражания и воспроизведения действительности) // *Иноземна філологія.* – 1983. – Випуск 70. – С. 110-120.
7. *Гусятинская В. С.* Словарный состав языка Феокрыта в области неживой природы: автореф. дис. на соискание уч. степ. канд. фил. наук. / В. С. Гусятинская; Московский госуд. педаг. инст. им. В.И.Ленина – М., 1952. – 13 с.
8. *Lindsell A.* Was Theocritus a Botanist? / Greece and Rome. Volume 6. Issue 17. – Cambridge University Press, 1937. – pp. 78-93. – ISSN: 00173835
9. *Левуцкий В. В.* Семасиология. – Винница: НОВА КНИГА, 2006. – 512 с. – ISBN 966-382-016-0
10. *Segal C.* Space, Time, and Imagination in Theocritus' Second Idyll – Classical Antiquity, Vol. 4, No. 1. – University of California Press, 1985 – p. 103-119. – ISSN: 02786656
11. *Ogle M. B.* The House-Door in Greek and Roman Religion and Folk-Lore. – American Journal of Philology, Vol. 32, No. 3. – The Johns Hopkins University Press, 1911. – p. 251-271. – ISSN: 00029475

Стаття надійшла до редакції 16.07.13

Ивашкив-Ващук О., аспірат,
Львов. нац. ун-т імени Івана Франко, Львов

ЛЕКСИЧЕСКАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ ТЕКСТА ИДИЛЛИЙ ФЕОКРИТА (на материале II, XIV и XV идиллий)

В статье говорится про мимические произведения Феокрита, в лексической структуре которых выделяются макроконцепты “человек и природа”, которые представлены соответствующими тематическими полями, группами и рядами.

Ключевые слова: Феокрит, мим, макроконцепт, тематическое поле, группа, ряд, синонимический ряд.

Ivashkiv-Vashchuk O., post-graduate,
Ivan Franko Lviv national university, Lviv

LEXICAL ORGANIZATION OF THE TEXT IDYLLS BY THEOCRITUS (on the material of the II, XIV and XV idylls)

The article deals with mimetical works of Theocritus. Macroconcepts “man and nature” have been determined in their lexical structure. These macroconcepts are represented in corresponding thematic fields, groups and rows.

Key words: Theocritus, mime, macroconcept, thematic field, group, row, synonymic row.

УДК 81'342=134.2

О. Кеба, асистент,
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ПРИРОДА ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МІЖ ПЕРЕДНЬОЯЗИКОВИМ ВІБРАНТОМ ТА ЙОГО АЛЬТЕРНАТИВНИМИ ФОРМАМИ

Стаття присвячена проблемі варіативності лінгвального вібранта у незалежних лінгвістичних системах. Розглядається природа існуючих взаємозв'язків між передньоязиковим вібрантом та його варіативними формами. Автор приходить до висновку, що апікальний варіант вібранта /r/ є центральним елементом класу лінгвальних вібрантів. Для розуміння природи існуючих взаємозв'язків між передньоязиковим вібрантом та його варіативними формами, фундаментальним є перцептивний критерій. Чим більше пов'язані дві фонемні під час визначення їх акустичних характеристик, тим більша ймовірність їх чергування.

Ключові слова: ротичні звуки, лінгвальний вібрант, апікальний альвеолярний вібрант, увулярний вібрант.

© О. Кеба, 2013